

László Kinga és Puhl Gábor

Gyerekek a képernyő előtt - Szülők gyermekeik tévézési szokásairól

- online kérdőíves felmérés (2013. augusztus-szeptember)

Jelen összefoglaló egy online felmérés eredményeit tartalmazza, mely a 16 éven aluli gyermeke(ke)t nevelő szülőket célozta. Kutatásunk a kiskorú eltartottal rendelkező családok, illetve az eddig kevésbé vizsgált három év alatti gyerekeket nevelő szülők televíziózási szokásait térképezte fel, illetve arra kérdezt rá, hogy milyen eszközökkel lehetne megkönnyíteni a szülők gyerekprogram-választását.

A kérdőívről

A kutatás során szülők által kitöltött internetes kérdőívek alapján vizsgáltuk meg gyermekeik médiafogyasztásával kapcsolatos attitűdjeiket, illetve felmértük, hogyan lehetne fokozni tudatosságukat a gyermekeket érintő problémás médiatartalmakkal (erőszak, trágárság, félelemkeltés stb.) kapcsolatban. Az alábbi kérdések álltak a kutatás középpontjában:

1. Hogyan vélekednek a szülők a három év alatti csemeték médiafogyasztásáról?
2. A televízió nézés kontrollálásával kapcsolatos attitűdjük tükröződik-e saját gyermekeik nevelése során?
3. Hasznosnak gondolnák-e a káros tartalom típusát jelölő piktogramok bevezetését, melyek lehetővé tennék, hogy a szülő gyermeke számára személyre szabottan választhasson a műsorkínálatból?
4. Segítené-e őket, ha a gyerekek számára építő műsorokra is felhívnák a figyelmüket?

Az eredmények ismertetése előtt szükséges megjegyeznünk, hogy jelen felmérést nem nevezhetjük reprezentatívnak. Online kérdőívet dolgoztunk ki, ami önkéntes kitöltésen alapult, a 16 éven aluli gyermeket nevelő szülőket szólítottuk meg. A terjesztésben számos nagy látogatottságú honlap segédkezett¹. Elsősorban olyan magyar oldalakat kerestünk fel, amelyek tematikájukat tekintve kifejezetten a gyermekekre vagy a családos szülőkre specializálódtak. Így különböző kismama-oldalak és női portálok egyaránt a mintába kerültek. A weblapok üzemeltetőit egyetlen dologra kértük, tegyék elérhetővé az elkészült kérdőívre mutató hivatkozást az olvasóik számára. Több internetes oldal a lelkes együttműködés jeleként nem csak közvetlenül a weblapon, de egyéb elektronikus felületen (közösségi oldal, hírlevél, fórum, blog stb.) is megjelenítette a kérdéseket.

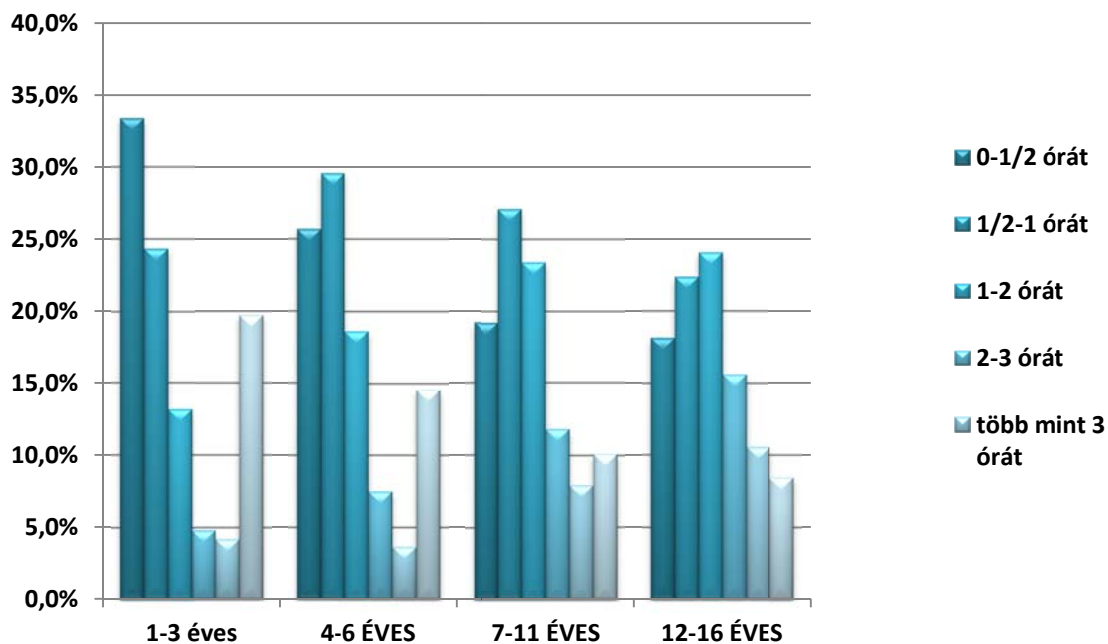
Az eredmények alapján elmondható, hogy leginkább a médiatudatosabb, értelmiségi szülők válaszoltak a kérdésekre. Így a megkérdezettek a rutinosabb és tudatosabb médiafogyasztók köréből kerültek ki, 937 feldolgozható kérdőív született, többségében felsőfokú végzettségű, városban élő, 30-39 éves nők ragadtak „egeret”.

A gyermekek televíziózási szokásai

A kérdőív első részében a média kiskorúakra gyakorolt hatásával összefüggő véleményeket kívántuk feltérképezni. Az eredmények árnyaltabb feldolgozása érdekében négy korosztályi kategóriára bontottuk a megkérdezetteket gyermekeinek életkora szerint: 1-3 év, 4-6 év, 7-11 év, 12-16 év. A három éven aluli gyermeket nevelőkhöz külön kérdéseket is intéztünk, mivel e terület kevésbé kutatott, illetve a Nielsen Közönségmérés Kft. sem rendelkezik adatokkal.

¹ Az alábbi honlapoknak köszönjük az együttműködést: www.babafalva.hu, www.babamama.hu, www.babaszoba.hu, www.femina.hu, www.mediatanacs.blog.hu, www.moped.hu, www.nmhh.hu, www.port.hu, www.televele.hu

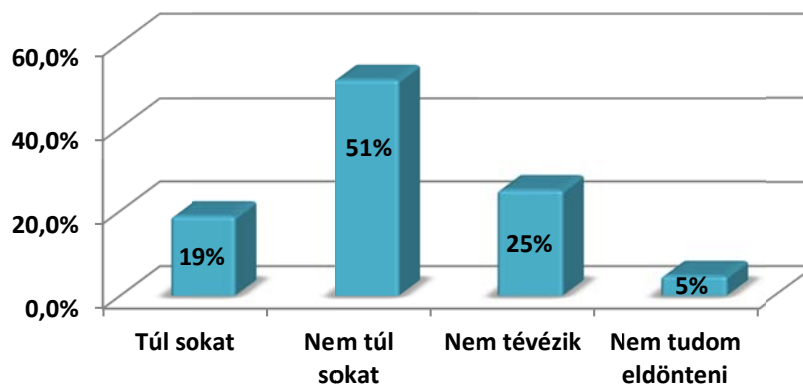
Az eredményekből megállapítható, hogy a három éven aluli gyermeket nevelő szülők többsége egy órában maximalizálja a televízió előtt tölthető időt. A legkisebbek 22%-a azonban naponta 1-3 órát is tévézhet, míg csupán 20%-ra tehető azon gyerekek száma, akik nem találkoznak semmilyen formában a képernyővel. A 7-11 éveseknél már markáns eltérés tapasztalható, a szülők közel fele (44%) nyilatkozott úgy, hogy gyermekük 1-3 órát tévézik, kicsivel többen voltak azok, akiknek csak 1 óra engedélyezett (46%). (1. ábra)

1. ábra Mennyi televíziót/videót/DVD-t néz a gyermek
Korcsoport szerinti bontás - N=937

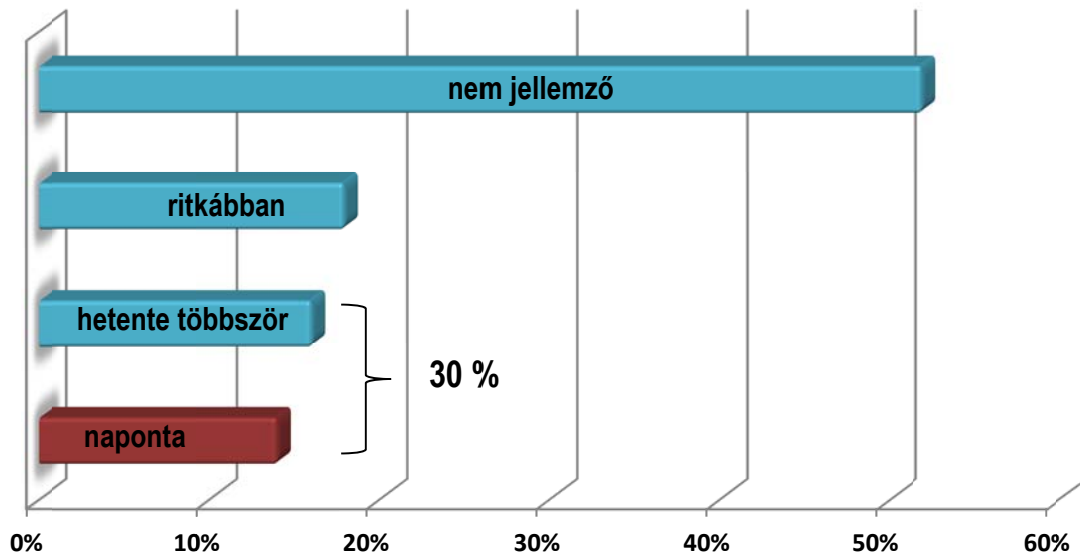
A szülők többsége ennek ellenére úgy véli gyermeke(i) nem tölt(enek) túl sok időt a képernyő előtt. Érdekes, hogy azon szülők körében, akik három éves vagy annál fiatalabb gyermekeket nevelnek, a 30-60 perc tévézés még elfogadhatónak számít, azaz a válaszadók 69%-a nem sokallja, hogy három év alatti gyermeke akár naponta egy órát is eltölt a készülék előtt. Mindössze a megkérdezettek 19%-a gondolta úgy, hogy túlságosan engedékeny gyermekével szemben, és a tévézésre fordított perceket redukálni kellene. (2. ábra)

1 - 16 éves, összesített adat

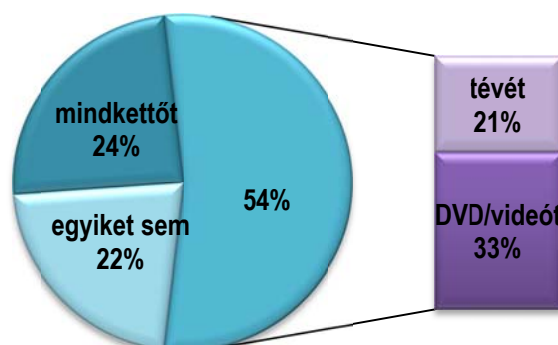
2. ábra Szülői vélemények gyermeke(ik) képernyő előtt töltött idejéről N=937

Szorosan a fentiekhez kapcsolható a háttértévezés jelensége. A szülők bevallása alapján 48%-ukkal előfordul, míg 52%-uk arról nyilatkozott, hogy náluk nem jellemző a passzív tévézés. A háztartások 30%-ában azonban rendszeresen előforduló jelenség a televízió bekapcsolása, anélkül, hogy bármely családtag nézné az adott műsort. Tekintettel arra, hogy mindössze a háztartások 16%-ában található a gyerekszobában tévékészülék, a háttértévezés a gyermekeket is érinti, az inger ebben az esetben ugyanúgy éri őket, ha éppen az adott helyiségben tartózkodnak. (3. ábra)

3. ábra Háttértévezés előfordulási gyakorisága (N=930)

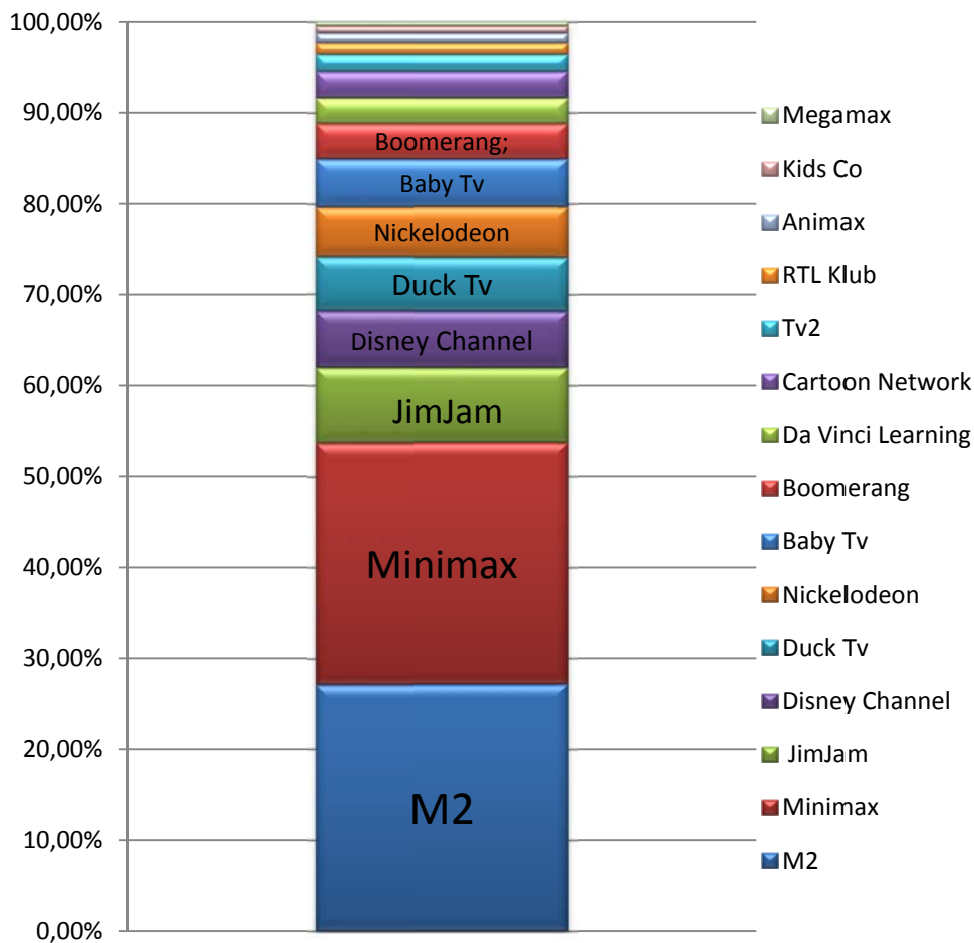
A három éven aluliak 78%-a néz tévét, videót vagy DVD-t (33%-uk DVD/videót, 21%-uk televíziót, 24%-uk mindkettőt). Csupán valamivel több mint egyötödük (22%) nem nézett még életében televíziót. Ennek alapján elmondható, hogy 10-ből 8 kisgyermek találkozott már tévés műfajokkal. A DVD-t és videót nézők többsége még csak a második életévét töltötte be. (4. ábra)

4. ábra Mit néznek a bölcsődés korúak? (tévé/DVD/videó) N=486

A gyermekműsorokat kínáló csatornák közül a legkisebbek szülei az M2-t nevezték meg gyermekeik kedvenceként, ezt követte a Minimax, majd a JimJam, mely kifejezetten a bölcsődés korosztály számára kínál műsorokat. A dobogós médiaszolgáltatók sorrendje az idősebbeknél sem változik számottevően. Az M2 tehát nagy népszerűséget élvez a gyermekek körében. (5. ábra) Érdekes, hogy a kapott eredmények a legnagyobb közönséggel rendelkező műsorszolgáltatók népszerűtlenségét jelzik - a szülői vallomások alapján az RTL Klub, valamint a TV2 gyermekeknek kínált műsorai a legkevésbé

kedveltek a gyermekek körében, miközben a Nielsen Közönségmérés Kft. tavalyi reprezentatív mintája a Minimax után az RTL Klub, majd a TV2 töretlen fölényét mutatta ki.

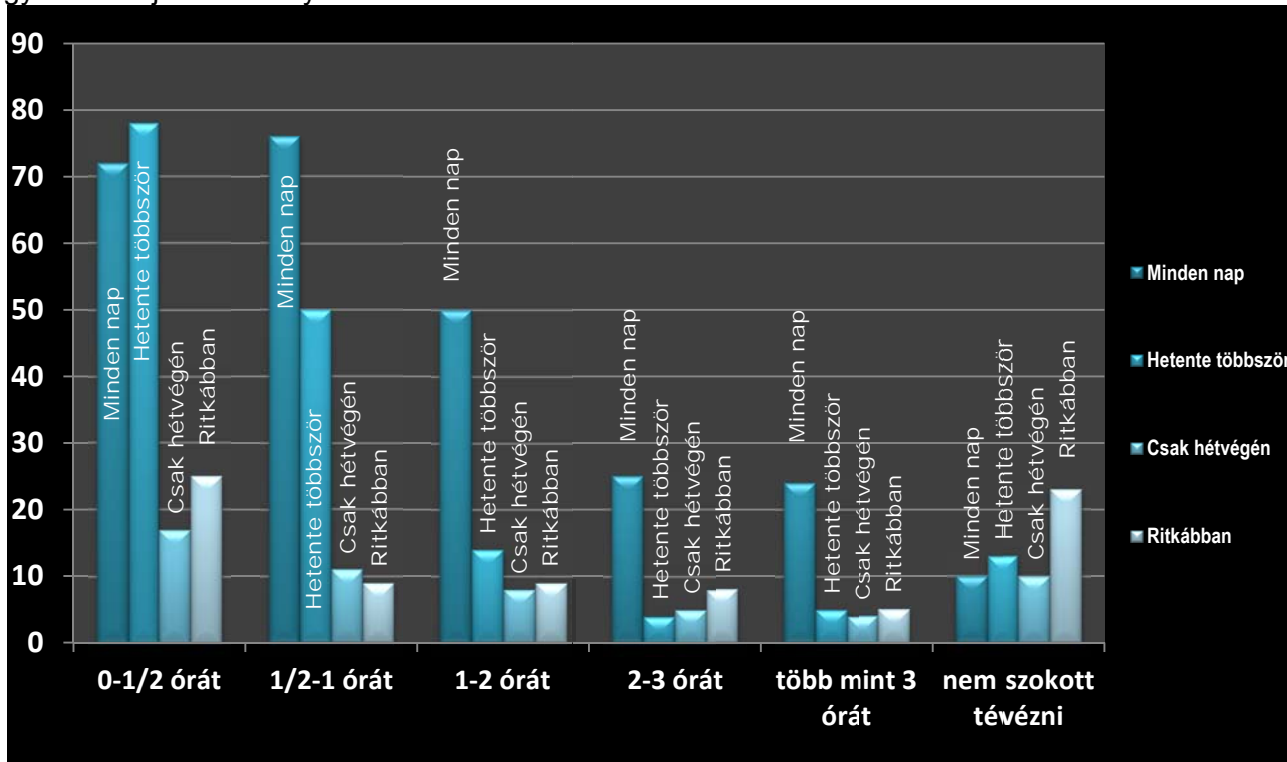

5. ábra A 3 éven aluli gyerekek kedvenc műsorszolgáltatói N=937

A felmérés során arról is kérdeztük a szülőket, hogy gyermekeik mikor kezdtek el televíziót nézni. A válaszadók körében meglepő eredmények születtek. A gyermekek közel kétharmada már egy-három évesen rendszeresen tévézett. A megkérdezett szülők szerint öt éves korára már minden gyermek kivétel nélkül látott adást a televízióban. A gyakoriságra vonatkozó kérdések eredményei is erősítik a fentieket. A legkisebbek többsége naponta egy órát is eltölt a képernyő előtt. A tévöző bölcsődések 81%-a meglehetősen gyakran (naponta, hetente többször) ül le a készülék elé. (6. ábra) Az eredményekből jól kirajzolódott a trend, miszerint a legkisebb korosztály jóval hamarabb találkozott a televízióval, mint a pár évvel idősebb társaik. Az egy-három éves korosztály adatait vizsgálva láthatjuk, hogy a gyermekek már jóval harmadik életévük betöltése előtt tévéztek. Az adatok alapján a bölcsődés korúak több mint 26%-a egy évesen, illetve 30%-uk kettő évesen vált rendszeres tévözővé. Ugyan ez a szám a jelenlegi 12-16 éveseknél jóval alacsonyabb. A mostani kamaszoknak egy évesen még csupán a 6%-a tévézett, két évesen 16%-uk nézett műsorokat. Az óvodáskor elérével a szóban forgó korosztálynak a fele még mindig nem volt rendszeres tévénéző. Ezeket az eredményeket nemcsak jelen felmérés tapasztalatai támasztják alá. A KFF (Kaiser Family Foundation) által végzett nemzetközi kutatás² is hasonló tapasztalatokat gyűjtött. A gyermekek már jóval iskolakezdés előtt megismerkednek a média világával, már a totyogók kétharmada átlagosan 120 percet tölt el naponta a televízió előtt. Az USA-ban készült felmérés hangot ad annak a pszichológiai és orvosi szakvéleménynek is, mely elítéli a

² <http://kaiserfamilyfoundation.files.wordpress.com/2013/01/the-effects-of-electronic-media-on-children-ages-zero-to-six-a-history-of-research-issue-brief.pdf>

gyermekek korai tévészését. A túlzásba vitt médiafogyasztás ugyanis kritikus hatást gyakorolhat a gyermekek agyi fejlődésére. Emellett a televízióra és az elektronikus médiumokra fordított különleges figyelem következtében a gyermekek olyan, a mindennapi életben fontos és elengedhetetlen aspektusokat is elhanyagolhatnak, mint a családdal, barátokkal eltöltött idő, a házi feladat megírása vagy a közös játék élménye.

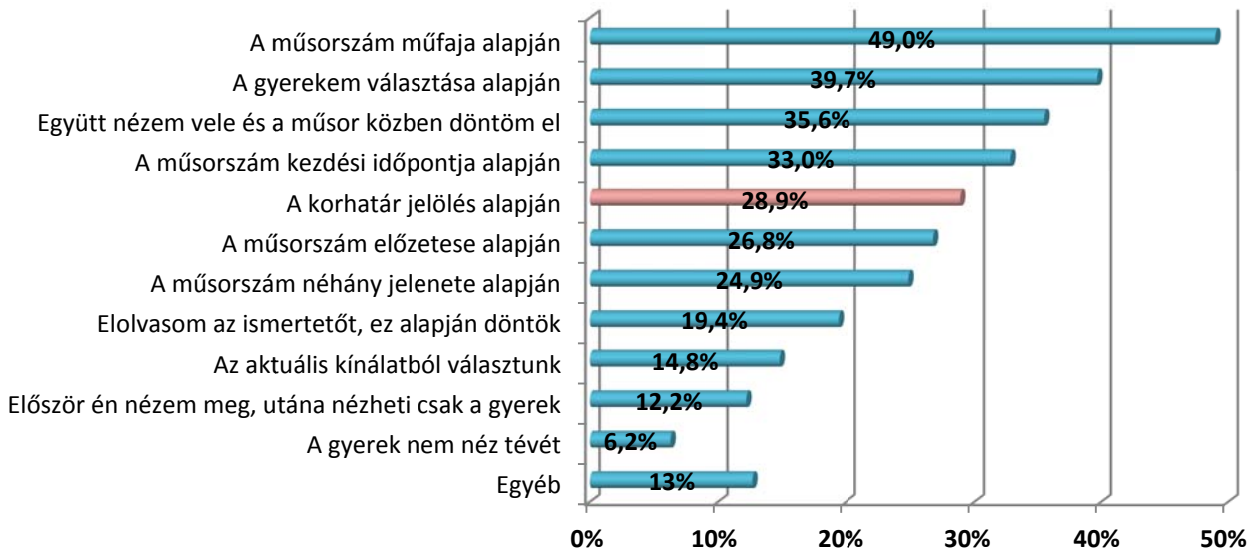
6. ábra A tévénézés gyakorisága a 0-3 évesek körében (órák bontás) N=567

Szülői attitűd

A gyerekek tévénézési szokásai mellett szeretnénk volna árnyaltabb képet kapni a szülők véleményéről is (milyen mértékben kísérik figyelemmel gyermekük médiafogyasztását, mennyire tudatosak, illetve következetesek a kontroll kérdésében).

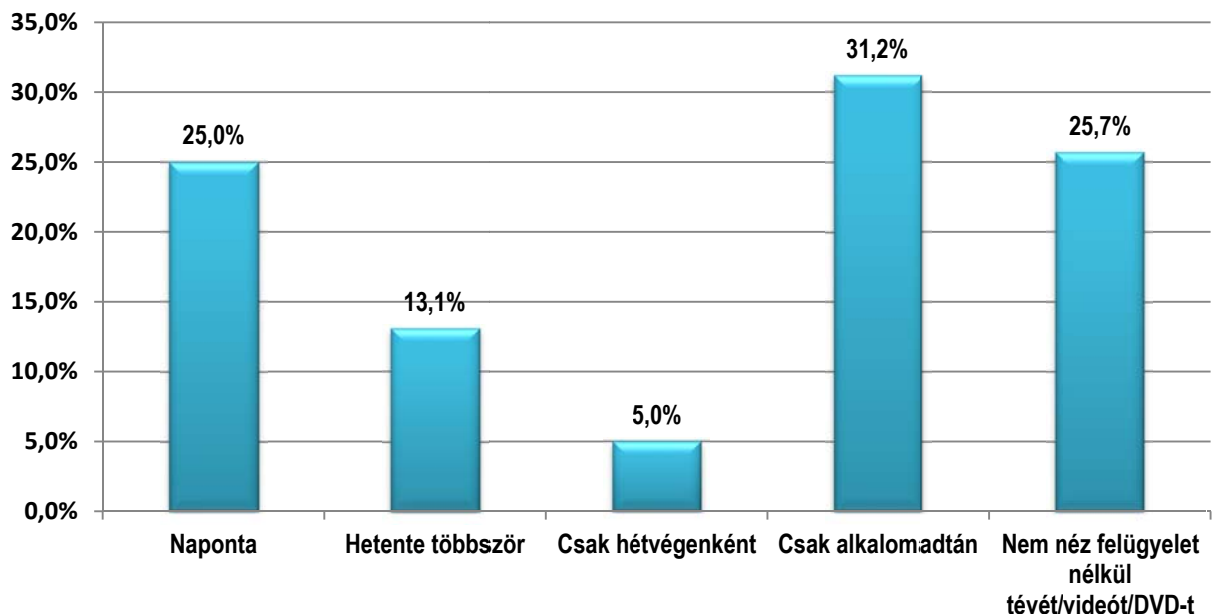
Megkérdeztük, hogy a szülők mi alapján választanak műsort gyermekeik számára. Az eredmények alapján elmondható, hogy többségüknél (49%) a műorszám zsánere a döntő, míg 40%-uk a kiskorúra hagyja a műsorválasztás jogát. Csupán 36%-os arányban igaz, hogy a szülő együtt tévézik gyermekével. Mindezek azt mutatják, hogy a szülői kontroll gyenge, és kevés információval rendelkeznek a korhatári jelölésekkel, illetve a káros tartalmakkal összefüggésben. Az eredmények azért is elgondolkodtatóak, mert a válaszadók határozott igényüket fejezték ki a körültekintő műsorválasztást megkönnyítő, segítő szolgáltatások/alkalmazások iránt. (7. ábra)

Ön mi alapján dönti el, milyen műsorokat nézhet gyermeke? Több választ megjelölhet! (N=418)

7. ábra Mi alapján választ műsort a szülő gyermekének?

A szülői kontroll kérdésében a gyerekek önálló, felügyelet nélküli tévénézésével kapcsolatos válaszok is hasznos információkkal szolgáltak. A válaszok alapján minden negyedik gyermeknél előfordul, hogy egyedül televíziózik. (8. ábra) Ez az arány a hétvégenként, illetve alkalomadtán magukra hagyott gyermekekkel együtt eléri a 73%-ot. Mindezek mellett érdekes, hogy a legtöbb szülő szerint a három éven aluliakra a tévénézés kedvezőtlen hatást gyakorol, és közel 70%-uk tartaná fontosnak, hogy a médiaszolgáltatók felhívják a figyelmet a körültekintő médiafogyasztásra a legkisebbeknek szóló műsorok esetében.

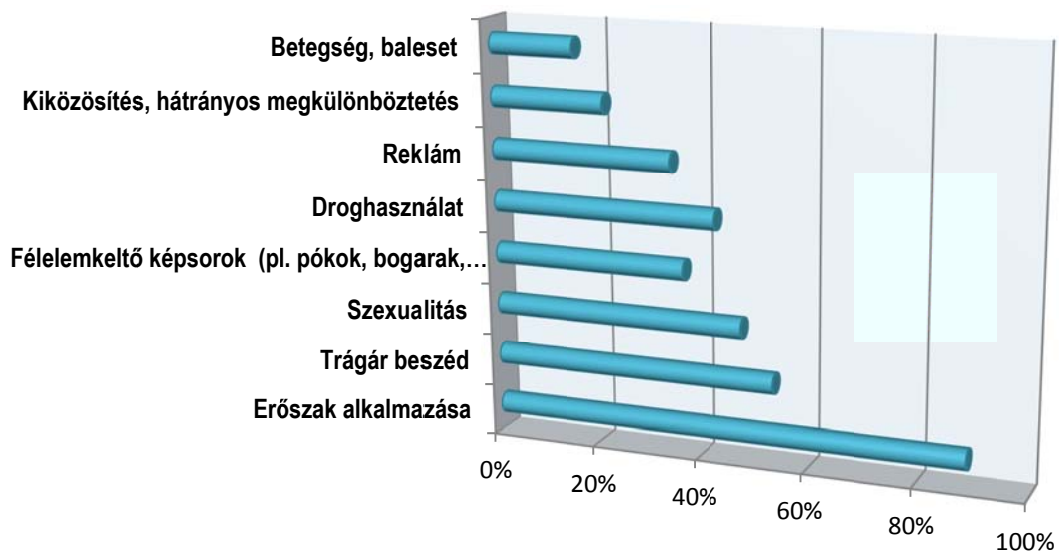

8. ábra Milyen gyakran fordul elő, hogy gyermeke(i) szülői felügyelet nélkül nézi(k) a tv-t? (N=397)

(3 éven aluliakra vonatkozó adat) Forrás: NMHH-kutatás, 2013

Azt az elképzelést, amely vitatta a televízió kisgyermekre gyakorolt direkt hatását, több tanulmány és felmérés cáfolta meg az elmúlt években. A három év alattiak bizonyítottan kitüntetett figyelmet szentelnek a bekapcsolva hagyott készüléknek, nem beszélve a kifejezetten erre a célra gyártott speciális programokról. Fentieket egy 2010-ben végzett kutatás eredménye is igazolja, mely során 72 12-18 hónap közötti kisgyermek reakcióit vizsgálták a televíziózás tükrében³. A babák oktató DVD-t néztek 1 hónapon keresztül, majd a kísérleti idő lejártával ellenőrizték a tudásukat. Az ASP (Association for Psychological Science) című folyóiratban megjelent cikk szerint a legkisebbek valós tudásról adtak számot, még ha ez el is maradt a hagyományos tanítási módszerek hozta eredményektől, melyet a kontroll csoporton végeztek. További érdekes kimutatást hozott a tanulmány a szülők véleményét illetően. Azok a szülők, akik maguk is kedvelték a DVD-n vetítésre került programokat, inkább meg voltak győződve annak jótékony hatásáról, és gondolták azt, hogy gyermekük profitál a látottakból. Sok esetben egyes műsorszámok tartalmi korlátozását és hatósági ellenőrzését a lineáris médiaszolgáltatásban az teszi szükségessé, hogy még gondos szülői felügyelet mellett sem zárható ki teljes bizonyossággal ezen tartalmi elemek káros hatása. Számos tanulmány ajánl életkornak megfelelő műsorokat, amelyek segítenek az óvodásoknak a nyelvtanulásban, ugyanakkor sokkal kevesebb kisbabára összpontosító tanulmány készült. A sorozatosan készülő bébi-műsorok, és az újabbnál újabb baba csatornák megjelenése még koránt sincs arányban a róluk szóló kutatásokkal, így az ártalmak, illetve a felmerülő veszélyek miatt a kiskorúak védelmét akkor is biztosítani kell, ha a szülő gondossága esetleg nem megfelelő. Fentiek egy minden kiskorút érintő, átfogó szabályozás szükségességét támasztják alá.

A felmérés arra is kitért, hogy mely médiatartalmak lehetnek leginkább ártalmasak a kiskorúakra. A felsorolt itemekkel kapcsolatban a szülők úgy fejezhették ki aggályaikat, hogy a három legkárosabbnak ítélt médiatartalmat kiválaszthatták a megadott listából. A felsorolt elemek között olyan tartalmak szerepeltek, melyeknek a gyermekekre gyakorolt ambivalens hatásai közismertek a szakirodalomban (erőszak, trágárság, szexualitás, félelemkeltés, diszkrimináció stb.). Az alábbi ábra (9. ábra) jól szemlélteti, hogy szinte minden megkérdezett szülő aggályosnak tartja az erőszakos jeleneteket tartalmazó műsorszámokat, míg a trágárság, a szexualitás, illetve a félelemkeltő képsorok esetében már megoszlanak a vélemények. Mindhárom említett tartalomtípus magas értékeket ért el, míg a kiközösítés és a reklámok negatív hatásait kevésbé találták károsnak a felmérésben részt vett szülők.

9. ábra Legkárosabbnak ítélt médiatartalmak (szülői vélemények) N=892

³<http://www.psychologicalscience.org/index.php/news/releases/do-babies-learn-vocabulary-from-baby-media-study-says-no.html>

Ehhez hasonló eredményeket mutatott ki a TÁRKI Zrt. által végzett, 2012-ben készült felmérés is.⁴ A TÁRKI csoport az NMHH megbízásából országos minta alapján vizsgálta az emberek televíziózási és internet-felhasználási szokásait. A gyermekes szülők leginkább a médiumokban megjelenő erőszak miatt, legkevésbé a kirekesztő tartalmak miatt aggódtak. A TÁRKI felmérésében további fontos szempontnak bizonyult, hogy a szülők akkor is kifejezték a segítő információk iránti szükségüket a kiskorú gyermekek védelme érdekében. Az ezzel kapcsolatos lehetőségek közül a legmagasabb értéket a gyermekeknek ajánlott filmek külön feltüntetésének igénye érte el, illetve, hogy az információk és jelölések a korhatár-besorolások mellett arról is tájékoztassanak, hogy milyen típusú káros tartalom található egy adott műsorban.

Kutatásunkban kiemelten, önálló kérdésként foglalkoztunk a fenti problémával. A szülők többsége (74%) hasznosnak gondolná, ha a korhatári kategóriák mellett a szolgáltatók a káros tartalom típusát is megnevező „segédpiktogramokat” alkalmaznának a műsorok vetítése előtt. Ez a számadat kis eltéréssel egybeesik a TÁRKI által készített felmérés eredményével. Az általuk végzett kimutatásokból megtudható, hogy a megkérdezettek 76%-a (N=1009) tartja szükségesnek a műsorokkal és azok tartalmi elemeivel kapcsolatos többlettájékoztatás bevezetését. Ez az alkalmazás lehetővé tenné, hogy a szülő gyermeke számára személyre szabottan választhasson a műsorkínálatból. A segédpiktogramok minden korosztályi kategóriában támpontot nyújthatnak, jelezvén az adott műsorban felbukkanó káros tartalmakat.

Fontosnak érezzük megjegyezni, hogy az adatfelvétel külön figyelmet szentelt a televízió kedvező, fejlesztő hatásainak. A mérsékelt televíziózás, a tudatosan megválasztott műsorok számos új és hasznos információhoz juttathatják a gyerekeket. A televízió oktató és szórakoztató szerepköreit szükségtelen bemutatni. Az online kérdőíves felmérésünkben ezért megkérdeztük a szülőket, hogy hogyan vélekednek a televízió jótékony hatásairól. A válaszadók több mint 80%-a szerint a televízió bővítheti a gyerek ismereteit, közel 60%-a szerint pedig nyelvtanulásra ösztönözhet, továbbá a szókinccset is fejlesztheti (45%). A szülők mindössze 5%-a gondolta úgy, hogy a televíziózásból semmi előny sem származik. A válaszadók többsége üdvözlendőnek értékelte azt a felvetést, hogy a médiaszolgáltatók a gyerekeknek kifejezetten ajánlható műsorokról tájékoztatást nyújtsanak számukra a jövőben.

A 2013 augusztusában elindított online kérdőíves felmérés eredményeképpen elmondható, hogy a 3 év alattiak tévézése igenis számottevő, nem elhanyagolható kérdés. A szülők bevallása szerint kitüntetett figyelmet fordítanak a kisgyermekük médiafogyasztási szokásaira, azonban a számok azt mutatják, hogy a 3 év alattiak életkorukhoz mérten sok időt töltenek el a képernyő előtt. A különböző technikai megoldások és az internet elterjedésével maguk a szülők is egyre inkább tudatosan fordulnak a média világa felé, és használják a tartalom szűrésére kialakított alkalmazásokat. Ezek mellett is, a megkérdezett szülők jelenetős hányada érzi bizonytalanoknak magukat a különböző televíziós programokkal kapcsolatban, és szükségesnek tartja a további tájékoztatást, valamint a kiskorúak védelmét szorgalmazó prevenció eszközök és módszerek fejlesztését. A gyermek és a televízió kapcsolatának egyik igen fontos oldala a kiskorú jólétére ártalmas információk megfelelő szűrése, illetve az egészséges fejlődését szolgáló műsorok hozzáférhetőségének biztosítása, még ha nem is az elsődleges szórakoztató eszköz a gyermekek életében. A gyermekek egészséges személyiségfejlődésének biztosítása alapvető fontosságú, fokozott figyelemmel kell közelíteni az őket érintő tartalmak elérhetőségével kapcsolatban, hogy a látottak semmilyen káros hatással ne lehessenek rájuk, tekintettel arra, hogy különös védelemre van szükségük.

⁴http://mediatanacs.hu/dokumentum/153456/tarki_felmeres_korhatari_jelolesek_kiskorukra_artalmas_tartalmak_megitelese.pdf